

10. www.ukrstat.gov.ua

11. Павлов А.Н. Методы анализа сложных сигналов. Учеб. пособие. – Саратов: Научная книга, 2008. – 120 с.

УДК 658.5

Р. Г. БОБРОВНИКОВА

Запорізький національний технічний університет

В. А. БОБРОВНИКОВ

Дніпропетровський національний університет

ПЛАНУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ОСНОВІ ТРЬОХРІВНЕВОЇ СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

У статті розглядаються актуальні питання планування собівартості продукції на основі новітніх підходів в управлінні витратами. Розроблені методичні рекомендації по формуванню собівартості всієї продукції та розрахунку витрат на виготовлення окремих її видів.

In the article the pressing questions of planning of unit cost are examined on the basis of the newest approaches in cost management. Methodological recommendations on calculation of total product cost and calculation of cost of a separate type of product are developed.

Постановка проблеми. Перехід економіки України на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку відбувається в умовах високого рівня цінової конкуренції, значного зносу основних засобів, що призводить до зростання витрат на ремонт обладнання, обслуговування виробництва, збільшення вартості матеріальних та енергетичних ресурсів. Все це визначає необхідність вирішення задач ефективного управління витратами для створення основи успішного розвитку підприємства. Особливої актуальності набуває обґрунтоване та достовірне визначення всіх витрат, які забезпечують ефективне функціонування підприємства, а також собівартості і ціни одиниці продукції, послуг. Зниження витрат на виробництво є стратегічним напрямом діяльності підприємства. На сьогодні на деяких підприємствах вибрана стратегія мінімізації витрат. На наш погляд цей підхід призводить до ефекту “одноразових склянок”. Необхідним є комплексний підхід до планування витрат та визначення напрямів зниження витрат.

Аналіз останніх досліджень. Плануванню витрат приділяється значна увага як з точки зору теорії так і практики. Основними роботами, які присвячені вирішенню завдань методики планування, аналізу та оцінки витрат присвячені роботи Орлова О.О. [1, с. 7–201], Цал-Цалко Ю.С. [2, с. 8–118], Тарасюк Г.М. і Шваб Л.І. [3, с. 166–259] та ін. В останній час проблеми управління витратами розглядаються в монографіях Руденського Р.А. [4, с. 112–152] та Лисенко Ю.Г. [5, с. 152–179]. В цих роботах запропоновані підходи, які враховують вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на формування витрат. Аналіз формування витрат на виготовлення і продаж електротехнічної продукції показав, що при плануванні витрат та визначенні собівартості одиниці продукції не враховується вплив на рівень витрат зовнішнього середовища.

Постановка завдання. Метою статті є розробка рекомендацій з планування витрат і калькулюванню собівартості електротехнічної продукції, які враховують зміни внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування підприємства.

Результати дослідження. Комплексний підхід в плануванні витрат на виробництво і продаж продукції передбачає використовувати кошторисно-нормативний метод, який оснований на складанні кошторисів витрат на основі обґрунтованих норм і нормативів розрахунку матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Планування витрат необхідно здійснювати з урахуванням трьохрівневої структури управління витратами: на стратегічному, тактичному (поточному) і оперативному рівнях.

На стратегічному рівні управління витратами використовуються методи, які дозволяють забезпечити конкурентостійку величину витрат та конкурентні переваги. Стратегія управління витратами підприємства виходить з загальної стратегії розвитку підприємства і основним завданням на етапі стратегічного управління є освоєння ринків збуту та збереження існуючих за рахунок підвищення конкурентоспроможності продукції шляхом втілення нових технологій та систем управління.

На тактичному рівні управління забезпечується скорочення витрат шляхом зниження матеріало-, енерго- та трудомісткості виготовлення продукції. На рівні оперативного управління економія забезпечується за рахунок використання науково-обґрунтованих норм та нормативів матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Розроблені рекомендації планування витрат вміщують маркетингові дослідження на ринку електротехнічної продукції; план збуту; виробничу програму; кошториси: змінних (прямих) витрат на сировину і основні матеріали; змінних(прямих) витрат на закупні комплектуючі вироби; змінних (прямих) витрат на оплату праці; загальновиробничих витрат; адміністративних витрат; витрат на збут; загальних витрат підприємства; калькуляцію собівартості і ціни продукції; беззбитковість виробництва.

На основі маркетингових досліджень вибирається стратегія по виготовленню конкретного виду продукції та перерозподіл фінансових ресурсів. Складається план збуту (табл. 1).

План збуту на __ рік

Показник	Квартал				Усього за рік
	I	II	III	IV	
1. Обсяг продажу					
1.1. Очікуваний обсяг продажу продукції, од					
1.2. Ціна продажу, грн					
1.3. Очікуваний обсяг продажу в грошовому виміру, грн					
2. Графік очікуваних надходжень грошових коштів					
2.1. Рахунки до отримання грошей за продукцію на 31.12 минулого року, грн		–	–	–	
2.2. Обсяги продажу в I кварталі, грн			–	–	
2.3. Обсяги продажу в II кварталі, грн	–			–	
2.4. Обсяги продажу в III кварталі, грн	–	–			
2.5. Обсяги продажу в IV кварталі, грн	–	–	–		
2.6. Усього надходжень грошових коштів, грн					

На основі плану збуту розробляється виробнича програма підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Виробнича програма на __ рік

Показник	Квартал				Усього за рік
	I	II	III	IV	
1. Плановий обсяг продажу, одиниць					
2. Очікуваний рівень запасів продукції на кінець періоду, од.					
3. Повний обсяг потреб продукції, од.					
4. Рівень запасів продукції на початок періоду, од.					
5. Кількість одиниць продукції, яку необхідно виготовити, усього					
6. Норма часу на одиницю продукції, нормо-год.					
7. Виробнича програма, нормо-год.					

Таблиця 3

Квартальний кошторис змінних (прямих) витрат на сировину і основні матеріали *

Показник	Квартал				Усього за рік
	I	II	III	IV	
1. Закупка матеріалів					
1.1. Кількість одиниць продукції, яку необхідно виготовити					
1.2. Вартість сировини і основних матеріалів на одиницю продукції, грн					
1.3. Вартість сировини і основних матеріалів на виробництво продукції, грн					
1.4. Рівень матеріальних запасів на кінець періоду, грн					
1.5. Усього вартість сировини і основних матеріалів, грн					
1.6. Рівень матеріальних запасів на початок періоду, грн					
1.7. Вартість закупок сировини і основних матеріалів, грн					
2. Графік очікуваних витрат грошових коштів					
2.1. Рахунки до сплати на 31.12 минулого року, грн		–	–	–	
2.2. Обсяги закупок в I кварталі, грн			–	–	
2.3. Обсяги закупок в II кварталі, грн	–			–	
2.4. Обсяги закупок III кварталі, грн	–	–			
2.5. Обсяги закупок в IV кварталі, грн	–	–	–		
2.6. Усього витрат на матеріали, грн					

* – Аналогічна таблиця складається для змінних (прямих) витрат на купівельні комплектуючі вироби.

Таблиця 4

Кошторис змінних (прямих) витрат на оплату праці

Показник	Квартал				Усього за рік
	I	II	III	IV	
1. Кількість продукції, яку необхідно виготовити, од.					
2. Кількість нормо-год. прямої праці на одиницю продукції					
3. Усього нормо-год.					
4. Вартість 1 нормо-год. прямої праці, грн.					
5. Основна заробітна плата основних виробничих робітників, грн					
6. Додаткова заробітна плата основних виробничих робітників, грн					
7. Усього змінних (прямих) витрат на оплату праці					

Вартість сировини, основних матеріалів, купівельних комплектуючих виробів розраховується на основі норм використання та цін (табл. 3). Витрати на оплату праці розраховуються на основі вибраних форм і систем оплати праці (табл. 4).

Загальновиробничі витрати розраховуються виходячи з норм і нормативів цих витрат за відповідними статтями та елементами витрат (табл. 5).

Таблиця 5

Кошторис загальновиробничих витрат

Показник	Квартал				Усього за рік
	I	II	III	IV	
1. Планові загальновиробничі витрати, грн					
2. Амортизаційні відрахування, грн					
3. Обсяг грошових засобів для покриття загальновиробничих витрат, грн					

Загальновиробничі витрати розраховуються за наступними статтями: утримання і експлуатація основних засобів; поточний ремонт та амортизація основних засобів; відтворення малоцінних та швидкозношуваних предметів та інші витрати. Загальна сума цих витрат розподіляється на собівартість одиниці продукції кожного найменування пропорційно основній заробітній платі основних виробничих робітників.

Адміністративні витрати та витрати на збут розраховуються за відповідними статтями на основі норм і нормативів. Визначаються наступні статті: заробітна плата адміністративно-управлінського персоналу; утримання та витрати на експлуатацію основних засобів загальногосподарського призначення; витрати на маркетингові дослідження; представницькі витрати; витрати на відрядження; охорону праці та інші. Адміністративні витрати розподіляються на собівартість одиниці продукції кожного найменування пропорційно основній заробітній платі основних робітників. Витрати на збут розподіляються на собівартість одиниці продукції пропорційно виробничий собівартості. Адміністративні витрати та витрати на збут наведені в таблиці 6.

Таблиця 6

Кошторис адміністративних витрат і витрат на збут

Показник	Квартал				Усього за рік
	I	II	III	IV	
1. Адміністративні витрати					
2. Витрати на збут					

Калькуляція собівартості і ціни продукції складається за статтями витрат, які характерні для виготовлення електротехнічних виробів (табл. 7).

Таблиця 7

Калькуляція собівартості і ціни продукції

Стаття витрат	Собівартість і ціна одиниці продукції, грн	Собівартість річного випуску продукції, грн
1 Сировина і основні матеріали		
2 Покупні комплектуючі вироби і напівфабрикати		
3 Основна заробітна плата основних виробничих робітників		
4 Додаткова заробітна плата основних виробничих робітників		
5 Відрахування на соціальні заходи із зарплати основних виробничих робітників		
6 Загальновиробничі витрати		
Собівартість виробнича		
8 Адміністративні витрати		
9 Витрати на збут		
Собівартість повна		
Прибуток		
Ціна оптова		
Податок на додану вартість		
Ціна продажу		
Змінні витрати		
Постійні витрати		

Складається кошторис витрат на виробництво за економічними елементами, в тому числі за статтями калькуляції (табл. 8).

Кошторис витрат на виробництво

Елемент витрат	Усього витрат, грн	Питома вага, %	У т.ч. за статтями калькуляції, грн						
			сировина, основні матеріали, комплектуючі	основна заробітна плата основних виробничих робітників	додаткова зарплата основних виробничих робітників	відрахування на соціальні заходи	загально-виробничі витрати	адміністративні витрати	витрати на збут
Матеріальні витрати									
Оплата праці									
Відрахування на соціальні заходи									
Амортизаційні відрахування									
Інші витрати									
Разом		100							

Висновки. На всіх рівнях управління витратами необхідно здійснювати їх оптимізацію, направлену на отримання високих результатів діяльності підприємства та підвищення прибутковості. Запропонований комплексний підхід при плануванні витрат передбачає в управлінні витратами використовувати розроблені методи і моделі оптимізації витрат: функціонально-вартісний аналіз, безбитковість, методи співставлення валових та додаткових показників на різних ринках, SWOT- та ABC-аналіз, мережеві методи планування і управління, мінімально-допустиму ціну продажу товару, розмір величини замовлення матеріальних ресурсів тощо.

Використання цих методів дозволяє забезпечити ефективне використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, максимізувати прибутки; оптимізувати обсяг продажу; прийняти обґрунтоване управлінське рішення. Практика використання рекомендацій при виготовленні електротехнічної продукції дозволила знизити витрати більш як на 2 % та підвищити конкурентоспроможність окремих виробів за концепцією “якість—ціна”.

Подальше удосконалення рекомендацій планування витрат та калькулювання собівартості одиниці продукції йде в напрямку використання адаптивних структур управління витратами та самоадаптацію підприємства до впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Література

1. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: Скарби, 2002. – 336 с.
2. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства. Навч. посібник. – К.: Центр навч. л-ри, 2002. – 656 с.
3. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. Навч. посібник. – К.: Каравелла, 2003. – 432 с.
4. Руденський Р.А. Антисипативное управление сложными экономическими системами: модели, методы инструменты: Монография / Р.А. Руденський. – Донецк: Юго-Восток, 2009. – 257 с.
5. Лысенко Ю.Г. Методы антикризисного управления по слабым сигналам. Монография / Ю.Г. Лысенко и др. – Донецк: Юго-Восток, 2009. – 195 с.

УДК 303.832.33

С. А. БУРИЙ

Хмельницький національний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КОНЦЕПЦІЇ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Розглянута проблема розвитку та застосування сучасних концепцій менеджменту. З урахуванням специфіки економічного стану України запропонована концепція екстремального менеджменту з точки зору методологічної її обґрунтованості та типологічними ознаками.

The problem of development and application of modern management concepts is researched. Taking into account the specific economic situation in Ukraine it is proposed the concept of extreme management in terms of its methodological validity and typological characteristics.

Сучасний розвиток світової економіки вимагає синхронного виникнення, обґрунтування і практичного застосування нових концепцій менеджменту. І це є об'єктивний, взаємопов'язаний процес.